

BESLUT

Datum

2013 -06- 18

Dnr

3782-13-30

Aktbil. 10

IFRÅGASATT TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHETSBROTT M.M.

Justitiekanslerns beslut

1. Justitiekanslern inleder inte förundersökning.
2. Vad avser uppgifter som publicerats på s.k. bloggar återlämnas handlingarna i ärendet till Åklagarkammaren för säkerhetsmål, för de åtgärder som anmälan kan ge anledning till där.

Ärendet

Åklagarmyndigheten (Åklagarkammaren för säkerhetsmål) har hit överlämnat en anmälan som Försvarsmakten har gjort hos Säkerhetspolisen. Överlämnandet från åklagaren har skett för att Justitiekanslern ska bedöma om förundersökning ska inledas.

Av Försvarsmaktens anmälan framgår bl.a. följande.

Under april månad 2013 publicerades en mängd uppgifter i olika svenska medier med anledning av en rysk signalspaningsflygning och en rysk bombflygövning som ägt rum samma månad. Rapporteringen innehöll bl.a. en detaljerad beskrivning av den ryska verksamheten, samt uppgifter om tänkbara mål i Sverige och om Försvarsmaktens beredskap.

Försvarsmakten har gjort en s.k. menbedömning utifrån ett underlag bestående i huvudsak av artiklar om de nämnda händelserna i svenska dagstidningar och deras nätupplagor. Även uppgifter publicerade i s.k. bloggar har ingått i Försvarsmaktens underlag. Vissa av de publicerade uppgifterna har av Försvarsmakten bedömts vara omfattade av s.k. försvarssekretess (15 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). Beträffande flera av de uppgifter som publicerats och som omfattas av sekretess har Försvarsmakten bedömt att det men som kan följa för Försvarsmakten och rikets försvar med anledning av att uppgifterna röjts inte överstiger ”ringa men”. Att vissa uppgifter har röjts har emellertid ansetts, vid tidpunkten för publiceringen, innebära ”ringa till icke obetydligt men”, medan det för vissa andra uppgifter har bedömts röra sig om ”icke obetydligt men”.

Justitiekanslern har tagit del av de artiklar till vilka menbedömningen hänvisar, samt delar av Försvarsmaktens övriga underlag.

Vissa rättsliga utgångspunkter

Av 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen (TF) framgår att det står var och en fritt att lämna uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst till bl.a. journalister för offentliggörande i tidningar och andra tryckta skrifter, om inte något annat är föreskrivet i TF (meddelarfrihet). För att meddelarfriheten ska kunna åberopas krävs att de förutsättningar som anges i 1 kap. 1 § tredje stycket TF är uppfyllda, dvs. bl.a. att meddelaren har haft ett publiceringssyfte.

Meddelarfriheten innebär som regel även frihet från ansvar för brott mot sekretessbestämmelser. Från meddelarfriheten gäller dock vissa undantag enligt 7 kap. 3 § första stycket 1, 2 och 3 TF. Av punkten 1 i nämnda paragraf framgår att meddelarfrihet inte gäller för den som gör sig skyldig till bl.a. *grov obehörig befattning med hemlig uppgift*. I punkten 2 föreskrivs att om någon lämnar ett meddelande genom ett oriktigt utlämnande av en allmän handling som inte är tillgänglig för envar gäller, om gärningen är uppsåtlig, vad som är stadgat i lag om ansvar för ett sådant brott. I ett sådant fall är följaktligen bestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken (BrB) om *brott mot tystnadsplikt* tillämplig. Detsamma gäller enligt punkten 3 för den som uppsåtligen åsidosätter sin tystnadsplikt i de fall som anges i särskild lag, dvs. vid åsidosättande av vissa s.k. kvalificerade tystnadsplikter enligt OSL. I de nämnda situationerna får alltså meddelarfriheten vika.

När det gäller ansvar för själva publiceringen av en uppgift kan ansvar ifrågakomma för tryckfrihetsbrott enligt reglerna i 7 kap. 4 och 5 §§ TF. De straffbestämmelser som ligger närmast till hands här avser brottet *obehörig befattning med hemlig uppgift* (7 kap. 4 § 4) och brottet *vårdslöshet med hemlig uppgift* (7 kap. 4 § 5). För tryckfrihetsbrott svarar i första hand den som är anmäld som utgivare för skriften (8 kap. TF).

Regler som motsvarar de ovan återgivna finns även i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Bestämmelserna i de båda grundlagarna vilar på samma principer.

Justitiekanslerns bedömning

Justitiekanslerns behörighet

Justitiekanslern är ensam åklagare i fråga om tryck- och yttrandefrihetsbrott, och i princip också när det gäller andra brott mot bestämmelser i TF eller YGL.

De dagstidningar som är aktuella i ärendet är tryckta periodiska skrifter för vilka utgivningsbevis gäller. De omfattas av TF:s regelsystem. YGL:s regler är tillämpliga på tidningarnas nätupplagor. Uppgiftslämnandet till tidningarna och publiceringen av uppgifter där ska således bedömas enligt TF:s och YGL:s regler.

De bloggar som omfattas av Försvarmaktens menbedömning faller däremot utanför de nämnda grundlagarnas tillämpningsområden. I dessa delar ska ärendet därför återlämnas till Åklagarkammaren för säkerhetsmål.

Publiceringen (frågan om tryck- eller yttrandefrihetsbrott)

Det framgår inte av Försvarmaktens anmälan om den tar sikte på utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter eller på publiceringen av dem. Justitiekanslern prövar därför i båda dessa avseenden frågan om förundersökning ska inledas. Först tar Justitiekanslern ställning till publiceringen.

De tryck- eller yttrandefrihetsbrott som kan komma ifråga är som framgått *obehörig befattning med hemlig uppgift* alternativt *vårdslöshet med hemlig uppgift*. För att publiceringen ska innefatta ett sådant brott krävs inledningsvis att ett förhållande av hemlig natur har röjts, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för rikets försvar eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet (se 7 kap. 4 § TF resp. 5 kap. 1 § YGL; jfr 19 kap. 7-9 §§ brottsbalken).

Uttrycket "förhållande av hemlig natur" inbegriper inte annat än sådant som verkligen är avsett att hemlighållas och inte redan har blivit allmänt känt. En uppgift för vilken sekretess gäller enligt OSL är ett förhållande av hemlig natur. Kravet på "men för rikets säkerhet" innebär att ett straffansvar förutsätter att de röjda uppgifterna har innefattat något verkligt betydelsefullt (se rättsfallet NJA 1988 s. 118 med hänvisningar).

En beaktansvärd del av uppgifterna i de tidningsartiklar som är aktuella omfattas enligt Försvarmaktens egen bedömning inte av sekretess. De tidigare opublicerade uppgifter av viss bestämthet som förekommit i artiklarna, och som enligt Försvarmakten är hemliga, kan enligt Justitiekanslerns bedömning inte anses innefatta något för rikets säkerhet verkligt betydelsefullt i den mening som krävs för att det ska bli fråga om ett sådant brott som nu är aktuellt. Någon förundersökning ska därför inte inledas beträffande publicering av uppgifterna.

Överträdelse av meddelarfrihetsregleringen?

Meddelarfrihet gäller inte för den som gör sig skyldig till bl.a. *grov obehörig befattning med hemlig uppgift*. Mot bakgrund av de ställningstaganden som Justitiekanslern gjort i det föregående beträffande de aktuella uppgifternas betydelse för rikets säkerhet, står dock klart att ansvar inte kan komma ifråga för detta brott.

Utredningen ger inte heller stöd för antagandet att någon allmän handling oriktigt har lämnats ut, eller att något annat brott har förekommit som kan medföra att meddelarfriheten genombryts (se 7 kap. 3 § första stycket 2-3 TF och 5 kap. 3 § första stycket 2-3 YGL, jfr 15 kap. 2 och 6 §§ OSL).

Det finns därmed inte förutsättningar att inleda någon förundersökning avseende överträdelse av meddelarfrihetsregleringen.

Anna Skarhed

David Löfgren

Exp. till:

Åklagarmyndigheten
Åklagarkammaren för säkerhetsmål (SäkDÅ 11-2-13)
Box 70296
107 22 STOCKHOLM
(med handlingarna)

Försvarsmakten
Högkvarteret
107 85 STOCKHOLM
(HKV beteckning H/S 10 800:81378)